THE DAILY HEBREW JOURNAL

I. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., Ltd. —

251-253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $5.00 PER YEAR
SINGLE COPY 2c.

Entered as Second Class Mail Matter at G P O Toronto, Ontario January 22nd, 1913

די רעגיערונג האט זיך געכאפט

ווען עס איז בעקאנט געווארען, אז פרעמיער בארדען האט פאר־מירט א „יוניאן" רעגיערונג, און ווי אזוי זי איז צוזאמענגעשטעלט גע־ווארען, האט זיך דאן ניט נאר געשטעלט די פראגע, צו א „יוניאן" רעגיערונג איז גוט אדער ניט. נאר עס איז אויך געוועזען קשה, ווארום האט מען אין דער נייער רעגיערונג אריינגענומען פערטרעטער פון אלעמען, נאר אויסגעלאזען די ארבייטער, ווי עס ווייזט אבער אויס האט זיך די רעגי־ערונג געכאפט אז זי האט געמאכט א טעות.

די לעצטע מעלדונגען פון אטאווא דערצעהלען, אז דזש. ד. ראבערטסאן, דער פיהרער פון די אייזענבאהן־טעלעגראפיסטען, וועלכער איז לעצטענס געמאכט געווארען פאר א סענאטאר, איז איינגעשוואוירען געווארען אלס קאבינעט־מיניסטער אהן א פארטפעל, און חוץ איהם, וועט נאך אויך בעשטימט ווערען אן ארבייטער־פארשטעהער אלס פאר־לאמענטארישער אונטער־סעקרעטאר. און עס ווערען אנגעגעבען איינ־יגע נעמען פון פערזאנען, וועלכע זענען טהעטיג אין די רייהען פון דעם קענעדער טריידס קאנגרעס פאר דיעזען אמט.

ווי מען זאל ניט קענען בעגייסטערט ווערען פון דיעזע ארבייטער־פערטרעטער, ווייל זיי זענען האך אזוי ווייט פון דעם טהאמאס ענדערסאן אדער אלבערט טהאמא־טיפ, זייענדיג בלויז קאנסערוואטיווע פאליטי־שענס, טהעטיג אין די ארבייטער רייהען, איז דאך פארט גוט, וואס די רעגיערונג האט זיך געכאפט ביי איהר טעות, און בעשטימט ספעציעלע פערטרעטער פאר ארבייט.

דאס בעשטימען אליין איז שוין א גרויסער פרינציפיעלער נצחון, און לאמיר האפען, אז אין דער צוקונפט וועלען אזעלכע שטעלעס פערנעה־מען ניט קיין קאנסערוואטיווע ארבייטער „פאליטישענס", נאר מענשען דורכגעדרונגען פון קלאסען־בעוואוסטזיין, וועלכע קענען מוטהיג פער־טיידיגען די אינטערעסען פון די, וועלכע זענען די בעשאפער פון רייכטהום.

די נייע פראפאגאנדע אין דייטשלאנד

אין פערלויף פון דער מלחמה האבען מיר געהאט די פערשיעדענסטע בעריכטען, וועלכע האבען זיך גלייך אויפ'ן צווייטען טאג ארויסגעצייגט צו זיין גאנץ ווייט פון דעם אמת. און א גרויסער טהייל פון דיעזע בעריכ־טען פלעגען קומען פון רוים, בעזונדערס וואס עס איז שייך געוויזען די נצחונות פון די ארמייען פון דער אלטער רוסלאנד. „דאס איז א רוימי־שער בעריכט", איז געווארען א שפריכווארט ביי פיעלע, און מען האט געוואלט אויסדריקען מיט דעם די מיינונג, אז עס איז ניט קיין אפיקורסות ניט צו גלויבען אין דער ריכטיגקייט פון דעם בעריכט. אבער וואס פאר א נאמען רוים זאל זיך ניט האבען געקויפט, ווערט דאך אפילו פון רוים גאנץ אפט דערצעהלט זאכען, און וועלכע מען קען גלויבען.

דייטשלאנד איז פון אונז אבגעשניטען, און יעדע ידיעה וואס דער־גרייכט אונז שוין יא, וואקסט אויס אויפ'ן וועג, ביז וואנען זי הערגרייכט אונז צו א גרויסען בארג. א קערנדעל אמת איז אבער תמיד פערהאן, און מיר גלויבען אז א קערנדיל אמת איז אויך פערהאן אין דעם בעריכט, וועל־כער קומט פון רוים.

א טעלעגראמע צו דער היגער „מעיל ענד עמפייר" דערצעהלט פאל־גענדעס: — „אין וואטיקאן זענען אנגעקומען בעריכטען, אז פאליגאמיע ווערט יעצט אפען ערמוטיגט פון די מיליטערישע בעאמטע אין דייטש־לאנד. די קאטוילישע גייסטליכע האבען אין בעזיץ אלס בעווייז פאר דעם, קאפיעס פון בראשורען וועלכע ווערען זעהר פיעל צושפרייט אויף די שלאכט־ליניען: איין בראשורע הייסט „פיעל־הייראטה מיינט די שנע־לע פארמירונג פון נייע מעכטיגע און פעהיגע ארמייען." און איין בראשו־רע, וועלכע איז איבערגעשיקט געווארען קיין רוים, ווערען די פערהיי־ראטהע פרויען געראטהען, אין די אינטערעסען פון דעם פאטערלאנד, צו בעקומען די נויטיגע ערלויבניש פון זייערע מענער, צו קענען אבגעבען זיך אזעלכע זייטיגע הייראטהען, געגרינדעט אויף פערזענליכע נייגונגען, און די פערהייראטהע מענער זאלען פון זייער זייט ווידער זעהן צו בע־קומען די ערלויבניש פון זייערע פרויען. און דיעזע זייטיגע הייראטהען קענען אויפגעגעבען ווערען אזוי שנעל ווי די קינדער זענען געבוירען געווארען. געטהאן ווערט עס פון די מיליטערישע בעאמטע אום צו קענען נאכקומען די קאנדיציעס, וואס די מלחמה האט געשאפען. דער פאפסט גרייט זיך ארויסצוטרעטען עפענטליך געגען דעם".

מיר ווייסען ניט אויף וויפיעל דער פאפסט קען דאס אבשטעלען, אבער אויב אפילו א טהייל דערפון זאל זיין אמת, איז עס זעהר כאראקטע־ריסטיש, און כאראקטעריסטיש איז עס וואס עס ווערט אנגעפיהרט פון די מיליטערישע בעאמטע.

דער געדאנק וועגען פערמעהרען די געבורט־ראטען דורך פאלי־גאמיע פראגט זיך שוין ארום זייט א צייט אין פיעלע לענדער, און ניט נאר אין דייטשלאנד. און דיעזער אינזין ווערט געשטיצט פון פיעלע וויסענשאפטס־מענשען, אבער דאס וואס אין דייטשלאנד האט דיעזע פראפאגאנדע איבערגענומען די מיליטער־מאכט צייגט, אז אין דייטש־לאנד איז די פראגע וועגען דער צוקונפט אן ערנסטע, אזוי אז די מילי־טערישע מאכט כאפט זיך שוין אן אפילו פאר א שטרוי.

אויב דיעזער בעריכט איז נאר ניט קיין רוימישער אדער די פאנטא־זיע פון א קארעספאנדענט, קען מען פון דעם פיעל לערנען, און לערנען קען מען, אז די לאגע אין דייטשלאנד מוז זיין זעהר, זעהר טרויעריג, ווען מען קען זיך שוין כאפען פאר יעדער משוגעת און אונזין.

דער רוסישער כאאס

צו די באלשעוויקעס און מאקסימיליסטען האבען אין רוסלאנד א גרע־סערען אדער קלענערען איינפלוס, איינס איז זיכער, אז דער כאאס און די אנארכיע דערגרייכען דארט ביז דעם העכסטען מאקסימום. און אויב אויף דער זייט ים הערען זיך פון מאנכע אויסרופען, אז רוסלאנד איז שוין מעהר ניט פעהיג פאר'ן קריעג, סיידען א נס זאל געשעהן, און רוסלאנד זאל צוריק זיך זעלבסט געפונען, זענען דיעזע אויסרופען ניט אין גאנצען קיין אונבעגרינדעטע.

אין טיפליס, למשל, שטרייקען יעצט די שילער פון די גימנאזיעס, און לויט די לעצטע טעלעגראפישע ידיעות פאדערען זיי צו זיין פערטראטען אין די שול־פערוואלטונגען, און אז מען זאל פערקלענערען די לאטיינישע לעקציעס. אן און פאר זיך, קענען אפשר זיין אזעלכע פאדערונגען גער־רעכטע, אבער דאס וואס עס ווערט געטהאן דורך סטרייקס, צייגט גענוג ווי טיעף די געזעלשאפטליכע יסודות זענען שוין דארטען אונטערגעגראבען, און ווי גרויס דער כאאס איז, און דאס וואס עס איז אין די גימנאזיעס איז דאך אויף אנדערע געביעטען אויך, קען דאך זיין א וואונדער, ווארום יעדער דייטשער מארש אין רוסלאנד ענדיגט זיך מיט א נצחון, טראץ דער אפפערווילליגקייט פון פיעלע רוסישע זיהן און טויטען־לעגיאנען.

וועגען קונסט ביי אידען

פון יצחק ליכטענשטיין.

אין דער צווייטער העלפט פון נייג־צעהנטען יאהרהונדערט האט זיך די גאנ־צע קינסטלערישע וועלט דערוואוסט, דורך דעם רוסישען קונסט־קריטיקער סטא־סאוו, וועגען דעם אידישען סקולפטור אנטאקאלסקי. ער איז געווען דער ערשטער אידישער קינסטלער, וועלכער האט אייגע־געבען א זעהר שטארקען איינדרוק אויף דער ראמאלטדיגער אידישע יוגענד און בעאיינפלוסט מעהרערע צו א ברייטערער קינסטלערישער טהעטיגקייט. צו יענער צייט איז אוועק קיין פעטראגראד דער יונגער בן גינזבורג, כדי צו שטודירען ביי אנטאקאלסקין סקולפטור. אראנסאנ'ס זיינען געפעלען געווארען די פאריזער קונסט שולע, און גליצענשטיין, וועלכער האט שטודירט אין דער מינכענער אקאדע־מיע איז באלד אויסגעצייכנט געווארען אלס דער פעהיגסטער סטודענט, בעקו־מען א סטיפענדיום און געפאהרען קיין רוים, זיך בערפאלקאמען אין סקולפטור. כמעט צו דער זעלבער צייט האבען זיך צווישען אידען בעוויזען די ערשטע מאה־לער. דער יונגער פערשטארבענער מאו־ריצי גאטליעב איז געווען דער ערשטער טאלאנטפולער, כאראקטעריסטיש־אידי־שער מאהלער. און באלד נאך איהם, האט זיך צום סוף פון נייצעהנטען יאהר־הונדערט, בעוויזען דער אייגענארטיגער קינסטלער, שמואל הירשענבערג, וועלכער האט אויף א געוויסע צייט, זאגאר בע־שאפען אן אייגענטימליכע ריכטונג אין שילדערן דאס אידישע לעבען. און אנהויב פון דעם צוואנציגסטען יאהרהונדערט, איז הירשענבערג'ס ריכטונג געווארען דער גרונדשטיין פון דער "יאמער און קלאג" עפאכע אין דער אידישער מאהלעריי. די בעשאפער פון דיעזער עפאכע: טרעמבאטש, פיליכאווסקי, סימאן און אנדערע, האבען בעוואוסטזיניג אדער אונבעוואוסט־זיניג געמאהלט זייערע בילדער אין דעם גייסט און שטימונג פון הירשענבערג'ס און גאטליעב. אזוי איז עס אין יענע צייטען געווען, אין רוסלאנד און אין פוילען. אבער אין מערב־אייראפא, פון וואנען די אידישע קינסטלער האבען בעקומען זייער ארטיסטישע אויסבילדונג, וואו דער גרו־סער אידישער מאהלער איזראעלס האט זיינע „יאמער און קלאג" בילדער אויס־געמאהלט אין בענקשאפט — דארטען האט זיך די "יאמער און קלאג" עפאכע ניט לאנג אויפגעהאלטען און בליצשנעל פערשוואונדען. אויף איהר ארט איז גע־קומען דער אידישער עפאס און דיכטונ־גען וועגען אמאליגע אידישע העלדען.

מאקס ליבערמאן האט געמאהלט "שמשון און דלילה", יהודה עפשטיין — "די מאקאבעער" און גליצענשטיין האט בעשאפען די סטאטוען פון "משיח" און דעם קריגערישען "בר כוכבא". אין אן עהנליכער שטימונג האט מינקאווסקי בע־זונגען די שענהייט פון "אסתר המלכה" בעוויינט די צרות און ליידען פון די אי־דען "נאך די פאגראמען", און דער טרוי־מערישער לייזער אורי האט אויך געגעבען אין זיין בילד די טיעפזיניגע אויפפאסונג פון "ירמיהו הנביא". די אלע ווערק זיינען בעשאפען געווארען אין אזא צייט, ווען דער סקולפטור עלי נאדעלמאן האט שוין געשעפט זיין בעגייסטערונג פון די גריכי־שע, אנטישע פיגורען און, לויט זייער מוס־טער און בענעהמונג, בעשאפען זיינע רא־פינירטע סקולפטורען. צו דערזעלבער צייט האבען שוין די יונגע, אידישע קינסטלער, וועלכע האבען זיך געפונען אין פאריז, גע־זוכט אן אויסוועג אין זייער ענטוויקלונג פון דעם אריענטאלישען און דער ביזאנטי־שער קונסט. — די אוראלטע קונסט מיט וועלכער מען האט זיך בעדיענט צו פער־פוצען און בעצירען די גריכיש־קאטוילי־שע קלויסטערס. אבער דיעזע שטרעבונג איז געווען נור א צייטווייליגע. דער אידי־שער קינסטלער האט סוף כל סוף בעגרי־פען, אז דיעזער קריסטליכער אריענטא־ליזם האט קיין שום שייכות ניט מיט אן אנדער אריענט, מיט יענער אינסטינקטי־ווער בענקשאפט נאך אלעס, וואס קומט פון מזרח, וואס האט פון שטענדיג אן גע־לעבט אין דעם אידישען קינסטלער'ס נשמה.

אין יענע יאהרען איז געבוירען געווארען דער ציוניסטישער אידעאל, זיך באלד אנגעהויבען צו פערשטארקען און דער קינסטלער, וועלכער האט ביז איצט געזוכט אויסצודריקען אין זיינע בילדער נאציאנאל־אידישע געפיהלען, האט ענד־ליך אצינד געפונען ראם, וואס ער האט גע־זוכט. פיעלע אידישע קינסטלער, בעגייס־טערטע פון ציוניזם, האבען אנגעהויבען צו שאפען סימבאליסטישע בילדער, וועגען דער בענקשאפט און האפנונגען פון זייער פאלק. פון א קינסטלערישען שטאנדפונקט האבען דיעזע ווערק מעהרסטענטהיילס ניט געהאט קיין גרויסען ווערטה, ווייל די קינסטלער האבען זיך זעהר נאכלעסיג בע־צויגען צו דער קינסטלערישער פארם. דיע־זער מאנגעל פון ריין קינסטלערישע איי־גענשאפטען האט אבער, שפעטער, אנגע־פאנגען דערפילט צו ווערען דורך די נייע קינסטלערישע אידעען, וואס האבען זיך, מיט דער צייט, אנגעפאנגען צו ענטוויק־לען אין רוסלאנד.

עס זיינען געקומען אידישע מאהלער, האבען בעזונגען און געשאפען צויבערמאפ־טע קאמפאזיציעס וועגען דעם לעגענדא־רישען הנ'עוודיגען לידישען מזרח. עס איז ערשיענען לעאן באקסט און בעשאנ־קען אונז מיט דער פראכט פון זיינע ווערק. אניספעלד האט אלעמען פערבלענדעט מיט דעם גלאנץ און העלישע ליכט פון אויסגע'חלמ'טע שטראהלען. אניספעלד איז דער ערשטער וועלכען עס איז גע־לונגען צו בעלויכטען דאס פאלק פון "יא־מער און קלאג" מיט שטראמען זונען־ליכט פון דעם לאנד פון "חלב ודבש".

ער איז ניט פון די מאהלער, וועלכע ברענגען אונז פרייד דורך א פרעהליכען ליטעראַרישען אינהאלט אין זייערע ביל־דער. אניספעלד בערוישט אונז מיט יובעל־אויסרופען און זינגט פרעהליכע ליעדער דורך זיינע לעבענסלוסטיגע פאר־בען.

די שטימונגען און געפיהלען, וואס האבען זיך אבגעשפיעגעלט אין אניספעלדס ווערק, האבען פערטיליגט די זיפצען און וועהטאגען פון די גלות־בילדער און ארויס־געבראכט דעם מעכטיגען, יום־טוב'דיגען הימן פון בעפרייאונג. אצינד איז שוין פערשוואונדען דער גרויליהאפטער פחד ביים בעטראכטען דאס אומעטיגע בילד, וועלכעס הירשענבערג האט געמאהלט מיט זיין פיעל הארץ־וועהטאג, דעם קלאגעדי־גען טהעיער־צוג פון די פערפלאגטע איי־ביגע וואנדערער, וואס ציהען זיך איבער די פערשנעהטע פעלדער. עס מאכט שוין ניט דעם ערשיטערענדען איינדרוק פילי־כאווסקי'ס "יום־כפור". דאס בילד „תשעה באב" פון טרעמבאטש'ן ווי אויך עהנליכע בילדער פון אנדערע קינסטלער קענען שוין ניט דיענען אלס וועג־ווייזער פאר דעם נייעם, יונגען ארטיסטישען דור, וועלכער איז פול מיט לעבען און פאנ־טאזיע.

די היינטיגע אידישע קינסטלערישע יוגענד האט בעשאפען א שפאגעל נייעם טיפ פון קאמפאזיציאן. דאס איז צו דער זעלבער צייט א פראטעסט געגען דער קונסט פון מ. ליליען. ליליען'ס צייכנונ־גען האבען זיך געוויזען צום ערשטען מאהל אין די ביכער, ווען די דייטשע אי־דען האבען אנגעפאנגען ארויסצוגעבען אי־בערזעצונגען פון אידישע שריפטשטעלער. נאכהער האבען שוין אויך איינציגע אידי־שע פערלאגען רעפראדוצירט ליליען'ס צייכנונגען פון די דייטשע אויסגאבען — און דאן איז געקומען קראטקא און בע־ציערט מיט צייכנונגען איינציגע ביכער, מעהרסטענס י. ל. פרץ'ס. קראטקא איז געווען דער ערשטער אידישער קינסטלער, וועלכער האט פיין פערשטאנען און דער־פיהלט די שענהייט פון די איינפאכע אלט־אידישע קונסט אויסארבייטונגען: פרוכת'ן, כתר־התורה'ס, עץ־החיים'ס, פאדער־בלעטלאך פון ספרים, פארצייטיגע שטיקערייען, בשמים־באקסלעך, פערצוקטע אותיות א. ז. וו. מעגליך, אז דער גרויסער פוילישער קינסטלער וויספיאנסקי, איז גע־ווען דער וועלכער האט קראטקא'ן ארויס־געפירט אויף דעם געדאנק פון דיעזער אייגענטימליכער, אינטערעסאנטער אויס־פאסונג. מיט זיינע אלטערטימליכע צייכ־נונגען, האט קראטקא געמאכט דעם אנ־הייב, און זאפארט געפונען נאכפאלגער אין דער ירושלים'ער קונסט־שולע בצלאל. אבער ווייטער, ווי אבטרייסלען זיך פון לי־ליען'ס באנאלע קונסט־טראדיציעס זיי־נען די שילער פון "בצלאל" ניט דערגאנ־גען. זיי האבען זיך מעהרסטענטהיילס גע־נייגט צו דעם אריענטאלישען, געבויט זייערע ארבייטען לויט דעם מוסטער פון פערסישע טעפיכער און אראבישע צייכ־נונגען, וועלכע זייער דירעקטאר פראפע־סאר שאץ האט אויסגעבארגט פון דמשק. דורך אזעלכע "קונסטאנליהען" ווערט אבער געמאכט פאר אונמעגליך די אויס־לעבונג פון אידישער קונסט.

די יונגע אידישע קינסטלער, פון דער לעצטער צייט שאפען שוין אבער ניט זיי־ערע ווערק לויט "בצלאל'ס" שטייגער. די יוגענד האט זיך צוטיילט אויף צוויי גרופען. איינע האט זיך צוריקגעשפרייזט צו דער איינפאכער נאאיווער עגיפטישער אדער באבילאניש־אסירישער אוראלטער קונסט און די צווייטע גרופירט זיך אז דער זייט פון די מאדערנסטע, גרויסע אייראפעאישע קינסטלער.

אידען וואנדערן פון איין ארט צו א צווייטער איבעראל לאזען זיי איבער א חלק פון זייער ענערגיע און, גלייכצייטיג, נעה־מען זיי מיט זיך מיט געוויסע קולטורען. אמבעסטען לאזט זיך דאס דערקענען אויף דעם געביעט פון דער קונסט.

דער בעשאפער פון דעם רוסישען פאסאזש איז דאך געווען דער איד — יצחק לעוויטאן, וועלכער האט דער ער־שטער געוויזען אין זיינע לאנדשאפטען די שענהייט פון דער רוסישער נאטור — פאר דער גאנצער וועלט און פאר רוסלאנד פיסיסארא. אויך א איד, האט זיך איד איינגעגעבען צו געניסען פון די פראנ־צויזען דאס ערהאבענסטע, וואס זייער אר־טע און נייע קונסט האט בעשאפען אין נאכהער געוויזען אין זיינע בילדער, ווי טיעף ער עמפפינדעט און ווי פיין ער גיט איבער, די שענהייט פון פאריז און איהר אומגעגנד.

דערנאך, ווען די אידען האבען ארי־בערגעוואנדערט קיין אמעריקא און בעשא־פען דא איהרע גהעטא, איז פון די אידי־שע אימיגראנטען ארויסגעקומען א דור פון טרוימער. אין דער אמעריקאנער אר־טיסטישער וועלט איז ערשיענען מאוריס שטערן, וועלכער האט נאכפאלגענדיג דעם פראנצויזישען מאהלער גאגען, געצייגט פאר אמעריקא, איהרע פרעכטיגע און עק־זאטישע געגענדען פון וועסט־אינדיע. נאך איהם איז געקומען א צווייטער, אויך פון דער געטא, — פאול בערלין, דער מאהלער פון דער אריזאנא און נוי־מעקסיקא, און נאכהער: דזשעראם מייער־ערס, בערנארד גוסאוו און אברהם וואל־קאוויטש — די מאהלער פון די פריידען און ליידען פון די אונטערדריקטע.

און אזוי וואנדערט ארום דאס אידי־שע פאלק אויפקלייבענדיג ברעקלעך אדער גאנצע שטיקער און בעצאהלט דערמיט וואס עס צו זייהן איהרע קערנער אויף פרעמדע פעלדער.

וועט סקאנדינאוויע אויך געצוואונגען זיין אריין אין מלחמה?

אין דעם מעגאזין פון דער ניו־יארקער טיימס איז אבגעדרוקט אן אינ־טערעסאנטער ארטיקעל וועגען דער יעצ־טיגער לאגע פון די סקאנדינאווישע לענ־דער. דר. פרידזשאף נענסען, דער נאר־וועגישער קאמישיאנער צו די יונייטעד סטייטס גאווערנמענט האט געגעבען איינגע ערקלעה־רונגען איבער דער קריגערישער לאגע פון די סקאנדינאווישע לענדער וועלכע ווערען געצוואונגען פון די עליים ניט צו עקס־פארטירען קיין סחורה צו דייטשלאנד און וועלכע האבען מורא אז דייטשלאנד זאל זייער האנדלונג ניט בעטראכטען אלס א קריעגס ערקלעהרונג. און אט וואס דר. נענסען שרייבט:

„די סיטואציאן דערמאהנט מיך אין א שפריכווארט וואס געהט ארום אין מיין לאנד און וואס איך האב אויך דא גע־הערט. עס איז וועגען אן אפעראציאן, וועלכע איז געווען זעהר ערפאלגרייך, נור דער פאציענט איז געשטארבען. עס איז קיין צווייפעל, דאס די עמבארגא, און אנדערע אגענטורען פון די יונייטעד סטייטס און ענגלאנד צו קאנטראלירען עקספארטאציאן קענען געמאכט ווערען אזוי ערפאלגרייך אז מען זאל צוריקהאל־טען אלע נויטיגע לעבענס מיטלען פון די סקאנדינאווישע לענדער, אבער דאס וועט דאך יענע לענדער אויסהונגערען אדער עס וועט זיי צווינגען צו אויסקלייבען צו־ווישען זיי ווילען זיך אנשליסען אויף אריינצוגעהן אין דער מלחמה, אם ווייניגס־טען וועט דאס צווינגען איינע פון זיי צו נעהמען זיך צו דיעזען עקסטרעם. אבער איך קען בלויז רעדען פון מיין איי־גען לאנד, און דאס אויך מיט פיעל צו־ריקהאלטונג ווייל מיר זיינען דאך יעצט אונטער דער הערשאפט פון הויכער פא־ליטיק און הויכע פאליטיק איז שטענדיג א געפאהר און בעזונדערס אין מלחמה צייט.

„איך וואלט זאגען, אז איך דענק קוים אויב די עליים וואלטען געהאט דעם מינ־דעסטען נוצען ווען זיי זאלען פיהרען דער־צו, אדער צווינגען אירגענד פון די סקאנ־דינאווישע לענדער אריינצוגעהן אין דער מלחמה. איך גלויב אז מען דארף און מען קען געפינען א וועג ווי אזוי אויפצו־האלטען די נייטראליטעט פון דיעזע לענ־דער.

וואס אנבעלאנגט נארוועגיען, ער־ווארט איך ניט דאס זי זאל אריין אין דער מלחמה פיר אירגענד וועלכען צד, זיא וועט זיך ניט שלאגען סייהען זי וועט אטאקירט אדער בעלאגערט ווערען, און דאן בלויז אין זעלבסט פערטהיידיגונג. איך בין אבער דאך ניט זיכער אז נארווע־גיען זאל ניט דארפען בעצאהלען מיט הונגער אלס דעם פרייז פאר איהר נייט־ראליטעט, אבער מיר האבען דאך גע־הונגערט בעפאר אויך אונטער בעדינגונ־גען וועלכע זיינען געווען מערקווירדיג עהנליך צו די וואס עקזיסטירען יעצט.

דאס איז געווען אין דעם יאהר 1807, ווען די ענגלענדער האבען געפאנגען דיא נארוועגישע און די דענישע פלאטען נע־בען קאפענהאגען.

נארוועגיען איז דאן געווען פעראייניגט מיט דענעמארק אונטער איין קעניג. מיר זיינען דאן ניט געווען אין קריעג מיט ענגלאנד, אבער ענגלאנד האט מורא גע־האט אז פראנקרייך זאל ניט פערכאפען אונזער פלאטע וועלכע איז דאן, אויסער ענגלאנדס פלאטע געווען פערערבענט אלס די גרעסטע אויפ'ן ים, האט ענגלאנד זי אליין צוגענומען.

ביז צו יענער צייט זיינען די סימפא־טיען פון נארוועגיען און דענעמארק געווען מיט ענגלאנד. מיר האבען שוין געהאל־טען אין אנשליסען זיך צו ענגלאנד און העלפען איהר אין די נאפאלעאנישע מלחמות, אבער איהר האנדלונג ביי קא־פענהאגען האט געפיהרט דערצו דאס מיר האבען זיך אנגעשלאסען אויף דער זייט פון פראנקרייך.

איך דערמאהן דא אט דאס ביסעל גע־שיכטע פון מיט א יאהרהונדערט צוריק אום צו דערמאהנען די צייט און די אומ־שטענדען ווען נארוועגיען האט געליטען הונגער פון א מלחמה אין וועלכער איז אנפאנגס געווען נייטראל. מיר הא־בען פאר יאהרען לאנג דאן געליטען און אויסגעהאלטען. מיר פלעגען מאכען אונ־זער ברויט פון צומאלענע קארע. מיר קענען דאס אויך נאך אמאהל טהאן ווען עס זאל נויטיג זיין.

„מען מוז נעהמען אין אבעטראכט דאס עס קען ארויסקומען גרויסע און ערנסטע שוועריגקייטען, ווען מען זאל פלוצלינג אבברעכען די בעציהונגען מיט א נאציאן, דייטשלאנד צום ביישפיעל, אדער ענגלאנד, מיט וועלכער מיר האבען אן אלטען עטאבלירטען האנדעל. דאס וואלט קוים בעטראכט געווארען אלס א נייטראלע האנדלונג און גאנץ מעגליך עס וואלט אונז אריינגעצויגען אין דער מלחמה. אבער מיר ווינשען צו בליי־בען נייטראל, און דענקען אז יעדעס לאנד האט א רעכט אזוי צו טהאן.

וואס בעלאנגט אונזער עקספארטאצ־יאן צו דייטשלאנד ווייזט אויס אז דער אלגעמיינער עולם אין אמעריקא האט ווע־גען דעם אן עטוואס פערפיהרטען בעגריף. מיר עקספארטירען צו דייטשלאנד בלויז אונזערע אייגענע פראדוקטען און דיעזע זיינען אין גאנצען פערשיעדען פון די נוי־טיגע פראדוקטען וועלכע מיר אימפארטי־רען. אונזערע הויפט ארטיקלען וואס מיר אימפארטירען זיינען קארען, צוקער און פעטקייט, וועהרענד דער איינציגער שפייז פראדוקט וואס מיר עקספארטירען איז בלויז פיש.

איידער די מלחמה האט זיך אנגע־פאנגען פלעגען מיר קריגען אונזער קארן פון רוסלאנד, רומעניען און דייטשלאנד, בלויז צווישען 6 און 8 פראצענט פלעגען מיר קריגען פון די יונייטעד סטייטס. אבער פון זייט די מלחמה האט זיך אנגע־פאנגען האבען מיר געמוזט קריגען 99 פראצענט פון אונזער קארען דורך די יו־נייטעד סטייטס. צוליעב דיעזען פאקט איז אין אמעריקא אויסגעוואקסען דיא טעות'דיגע מיינונג דאס אונזער קארען אימפארטאציאן פון אמעריקא האט זיך דערפאר אזוי פערגרעסערט ווייל מיר באר־פון דאס איבערשיקען קיין דייטשלאנד.

דר. נענסען האט זיך ענטזאגט צו רעדען וועגען דער לאגע פון די אנדערע סקאנדינאווישע לענדער, ווי שוועדען, דע־נעמארק און האלאנד.

אבער עס געפינען זיך דיפלאמאטען אין וואשינגטאן וועלכע זעהען אין דער גאנצער סקאנדינאווישער סיטואציאן די העכסט אינטערעסאנטעסטע פאליטישע „גיים" וואס האט זיך ווען אבגעשפיעלט זייט די מלחמה האט זיך אנגעפאנגען.

ווען נארוועגען זאל מעגליך אנהאלטען איהר נייטראליטעט אונטער אלע אומ־שטענדען איז אבער ניט פאראן אזא פער־זיכערונג וועגען די אנדערע סקאנדינא־ווישע לענדער, אין די מיינונג פון דיא אויסלענדער וואס ווערען אויסגעשפרא־כען אין וואשינגטאן האלטען אז דאס דאס וואס אמעריקא און ענגלאנד וועלען פאדערען די פאלקאמענע אבשאפונג פון דעם פערקעהר צווישען, האלאנד דע־נעמארק און שוועדען אויף איין זייט און דייטשלאנד אויף דער צווייטער זייט וועט מוזען צווינגען דיעזע דריי סקאנדי־נאווישע לענדער אריינצוגעהן אין דער מלחמה אלס עליים פון דייטשלאנד.

און אבוואהל אמעריקא און ענגלאנד וואלטען ערנסט ווינשען אז א פאלקאמע־נע אבברעכען פון אלע האנדעלס בעצי־הונגען צווישען די סקאנדינאווען און די מיטעלמעכטע זאל פארקומען און אבוואהל עס ווערט אויך שטארק אנגעדייטעט אז מען וועט דאס שנעל געצוואונגען זיין דורכצופיהרען, דאך האט נאך דיעזע פרא־גע ניט דערגרייכט צו א שטופע פון אן אולטימאטום.

געוועהנליך די ליבעראלען און די סא־ציאליסטען פון שוועדען, געפיהרט פון דעם סאציאליסט בראנטינג, זיינען געגען מלחמה און זיינען פאר ענגלאנד, אבער זיי זיינען דאך ניט זיכער אז זיי וועלען קענען קאנטראלירען דעם ענדליכען בע־שלוס פון זייער לאנד.

דער יעצטיגער קאבינעט קריזיס איז שווערער פאר שוועדען צו קריגען איהרע הערשענדע קאנפליקטען צווישען די פרא־דייטשע קאנסערוואטיווען און דער הויף־גרופע פון איין זייט און די אנטי דייט־שע עלעמענטען אויף דער צווייטער זייט.

די עקאנאמישע שוועריגקייטען פון לאנד, וועלכע האבען אין אנפאנג פער־שטארקט די ארגומענטען פון די פרא־עליים, וועלכע האבען בעשולדיגט זייער רעגיערונג אז זי שלעפט אריין דאס לאנד אין טראבעל צוליעב איהרע סימפאטיען מיט דייטשלאנד — דיעזע עלעמענטען זיינען יעצט איבערגעגאנגען אויף דער צווייטער זייט.

די עליים מאכען אלץ שווערער און שווערער פאר שוועדען צו קריגען איהרע פראדוקטען, און מען גיט איהר שטארק צו פערשטעהן, דאס זי וועט ניט האבען קיין מעגליכקייט צו קריגען פראדוקטען אוי־סער אויף געוויסע בעדינגונגען, וועלכע שוועדען קען ניט אננעהמען, און וועט זיי ניט קענען דורכפיהרען, אפילו ווען זי זאל זיי שוין יא אננעהמען ווייל אזעלכע בעדינגונגען וואלט געפיהרט צו דער אב־ברעכונג פון שוועדענס האנדעל מיט דייט־שלאנד, און דייטשלאנד וואלט אזא האנדלונג אנגענומען אלס א קריעגס ער־קלעהרונג און וואלט זאפארט אויסגע־נוצט איהר נייווי און וואלט צושמעטערט די האפען שטעדט פון שוועדען.

אט דיעזע מורא פאר אזא אויסגאנג ווערט שטארק אויסגענוצט ביי די פרא־דייטשען פון לאנד, און זיי האבען אויך א געוויסען ערפאלג אין אבצושוואכען די שנאה וועלכע דאס פאלק פיהלט צו זייער קעניגין וועלכע איז געוועזען די דייטשע פרינצעסין וויקטאריא פון באדען, וויק־טאריא איז אגב אורחא א צווייטע סאפ־יא פון גריעכענלאנד אלס א טראבעל־מאכערין פון צפון אייראפא.

און דארום איז די סיטואציאן אין שוועדען פיעל מעהר קאמפליצירט און גע־פעהרליכער איידער די סיטואציאן אין נארוועגען.

וואס אנבעלאנגט דער פראגע פון ארויס־טרעטען אין דער מלחמה איז די פראבלע־מע פאר דענעמארק און האלאנד דיא זעל־בע ווי פאר נארוועגען און שוועדען. זיי וועלען אויך ניט וואגען אפצושניידען זייער האנדעל מיט דייטשלאנד אפילו ווען די עליים זאלען זאגען אז זיי מוזען אזוי טהאן, ווייל דאס וואלט מיינען מלחמה מיט דייטשלאנד, און ביידע וואל־טען געהאט דעם זעלבען שיקזאל ווי בעל־גיען. ווען אבער דיעזע צוויי לענדער זאלען זיך שטעלען אויף דער זייט פון דייטשלאנד, דאן קען ענגלאנד באמבאר־דירען זייערע האפענס.

„מיר ווייסען דאס" זאגען דענע־מארק און האלאנד, אבער עס וועט פארט ניט זיין אזוי שלעכט, ווי ווען מיר זאלען לאזען די איבעריגע טהיילען פון אונזע־רע לענדער ווערען אנגעלאפען פון דייט־שע ארמייען.

און דארום אפעלירען דאס צו דיא עליים אלע אמבאסאדארען און ספעציע־לע קאמישאנערס פון די סקאנדינאווען, וועלכע געפינען זיך אין אמעריקא און אין ענגלאנד אז מען זאל זיי לאזען האנדלען מיט דייטשלאנד בלויז אויף אזוי פיעל אום צו קענען אנהאלטען זייער נייטראלי־טעט. אבער די עליים טענה'ן אז גרא־דע אזוי פיעל האנדעל איז גענוג פיר דייטשלאנד אום אויפצוהאלטען זי אין דער מלחמה און דארום מוז דער האנדעל אויפהערען. עס איז אמת אז די עליים האסען דאס אזוי צו זאגען, זיי סימפא־טיזירען דאך מיט אלע סקאנדינאווישע לענדער, אויסער מיט שוועדען, ווייל די שוועדישער רעגיערונג, איז צו אמביציעז וועהרענד איהר פאלק הונגערט.

א חרם אין א אידישער קאלאניע אין ארגענטינא

בוענאס איירעס. א מערקווירדיגע פאסירונג איז גע־שעהען אין דער ראדישער קאלאניע פאל־מאר, ארגענטינא. דארט איז די טאכ־טער פון א קאלאניסט און די פרוי פון א אידישען סטאליאר מיט דעם נאמען קרים געגאנגען צו קינד. האט מען גערופען דעם ארטיגען פעלדשער ער זאל איהר העלפען. איז ער אבער א קאליקע, און פון זיין אפעראציע איז די פרוי שווער קראנק געווארען, מען האט זי געמוזט אבפיהרען אין דער נאהענטער שטאדט קאנקארדיע אין שפיטאל.

דער דאקטאר פון דעם שפיטאל האט ארויסגעגעבען א שריפטליכע ערקלעה־רונג אז שולדיג אין דער קראנקהייט פון דער פרוי איז די אונפעהיגקייט פון דעם פעלדשער, דארום האט דער מאן פער־לאנגט פון דעם פעלדשער ער זאל לכל הפחות ביישטייערען צו די גרויסע אויס־גאבען וואס די קראנקהייט פון דער פרוי האט פערורזאכט. דער פעלדשער און זיינע פריינד וועלכע זיינען דיא פיהרער פון דער קאלאניע האבען דעם ארימען סטאליאר צוזאמען מיט זיין שווער אריינגעלעגט אין חרם. קיינער גיט איהם ניט קיין ארבייט און אין דיא קראמען וויל מען איהם גארניט פערקוי־פען. זיין לאגע איז דארום א פערצווייפעלטע. ער מוז היילען זיין פרוי און האט ניט קיין געלד, און דער שטרענגער חרם רואינירט איהם אין גאנצען.